

Ulkoasiainvaliokunta

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2017

JOHDANTO

Vireilletulo

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2017 (K 8/2018 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- varapuheenjohtaja, Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta Sirkka-Liisa Anttila
- kansainvälisten asiain neuvos, valtuuskunnan sihteeri Gunilla Carlander

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan neuvosto on vuonna 1949 perustettu ihmisoikeusjärjestö, jonka perustehtävänä on ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen turvaaminen ja kehittäminen. Suomi on ollut järjestön jäsen vuodesta 1989 lähtien. Ulkoasiainvaliokunta korostaa Euroopan neuvoston perustehtävän merkitystä tilanteessa, jossa oikeusvaltiokehitys, sananvapaus ja muut järjestön perusarvot ja periaatteet ovat haastettuina myös vakiintuneissa demokratioissa.

Kertomusvuonna 2017 Euroopan neuvosto on järjestönä joutunut vakavien sisäisten ja ulkoisten haasteiden eteen. Ulkoasiainvaliokunta pitää vakavana korruptioepäilyjä Euroopan neuvoston parlamentaarisessa yleiskokouksessa. Valiokunnan saaman tiedon mukaan yleiskokous on hyväksynyt huhtikuussa 2018 päätöslauselman, jossa se julistaa noudattavansa nollatoleranssipoliitiikkaa suhteessa korruptioon. Yleiskokous on myös päivittänyt jäseniään koskevat toimintaohjeet korruptioepäilyjen tutkintaa varten, tiukentanut lobbausta koskevia säännöksiä ja hyväksynyt uuden, korkeimpien edustajien erottamisen mahdollistavan säännön. Valiokunta korostaa korruptioepäilyjen perusteellisen selvittämisen merkitystä ja tähdentää, että menettelytapa- ja käytännesääntöjen uudistamiseen tähtäävää työtä tulee jatkaa. Luottamuksen palauttaminen yleiskokouksen toimintaan on erittäin tärkeää.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Euroopan neuvoston korruptioepäilyjä selvittäneen riippumattoman tutkintalautakunnan 15.4.2018 julkaistussa raportissa käsitellään korruptioepäi-

Valiokunnan mietintö UaVM 4/2018 vp

lyjä myös yksittäisten nykyisten ja entisten valtuuskuntien jäsenien toiminnan osalta. Raportissa on nostettu esille yksi Suomen valtuuskunnan entinen jäsen, Jaakko Laakso. Laakso ei ole toiminut Suomen valtuuskunnan jäsenenä vuoden 2011 jälkeen. Raportissa käsitellään hänen toimintaansa yleiskokouksen kunniajäsenen ominaisuudessa vuosina 2015 ja 2016. Valiokunnan saaman tiedon mukaan lokakuussa 2017 voimaan tulleiden sääntöjen mukaan kunniajäsenen tulee viimeistään 5.6.2018 toimittaa parlamentaariselle yleiskokoukselle kirjallinen vakuutus siitä, että hän ei ole osallisena minkään kolmannen osapuolen etujen ajamiseen yleiskokouksessa. Mikäli vakuutusta ei määräaikaan ole tehty, katsotaan kunniajäsenyys lakanneeksi.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yleiskokous on päätöslauselmassaan 14.3.2018 osoittanut kansallisille parlamenteille kehotuksen tutustua tutkintalautakunnan raporttiin ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin sekä raportoimaan toimenpiteistä vuoden 2018 loppuun mennessä.

Euroopan neuvoston resurssitilanne on kertomusvuonna tullut aiempaakin haasteellisemmaksi Venäjän jätettyä maksamatta kolmanneksen vuoden 2017 jäsenmaksusuudesta. Turkki on lisäksi ilmoittanut, että se luopuu suuren maksajamaan asemasta. Ulkoasiainvaliokunta pitää tilannetta huolestuttavana. Niukkenevien resurssien tilanteessa valiokunta korostaa neuvoston perustehtäviä. Suomen valtuuskunnalla on jatkossakin tärkeä rooli sen varmistamisessa, että neuvoston toiminta kohdentuu perustehtävään liittyviin kysymyksiin.

Kertomuksen mukaan parlamentaarisen yleiskokouksen agenda on kertomusvuonna leimannut vakava huoli demokratian ja oikeusvaltioperiaatteiden tilasta ja piittaamattomuudesta eurooppalaisia perusarvoja kohtaan jopa järjestön perustajavaltioissa sekä EU:n jäsenmaissa. Yleiskokouksen jäsenvelvoitteiden toteutumista valvovan monitorointikomitean tarkkailun kohteena on ollut kymmenen jäsenmaata (Albania, Armenia, Azerbaidzhan, Bosnia ja Hertsegovina, Georgia, Moldova, Serbia, Turkki, Ukraina ja Venäjä). Merkille pantavaa vuoden 2017 osalta on, että komitealla on ensi kertaa työlistalla lisäksi EU-maa (Puola). Ulkoasiainvaliokunta pitää jäsenvelvoitteiden seurantaa yleiskokouksen toiminnan olennaisena osana. Valiokunta pitää huolestuttavana kehityssuuntaa, jossa Euroopan neuvoston jäsenvelvoitteiden täyttäminen on puutteellista yhä useampien jäsenvaltioiden taholta. Järjestön periaatteiden ja päätösten kyseenalaistaminen sekä toiminnan hankaloittaminen ei saa johtaa järjestön toimintaedellytysten heikkenemiseen. Valiokunta pitää tärkeänä Suomen valtuuskunnan jäsenten aktiivisuutta monitorointikomitean työssä, josta Helsingissä toukokuussa 2017 järjestetty komitean kokous on hyvä esimerkki.

Kertomuksen mukaan yleiskokous on vuonna 2017 kiinnittänyt huomiota Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) päätösten puutteelliseen täytäntöönpanoon monissa jäsenmaissa sekä pyrkimykseen heikentää Euroopan ihmisoikeusjärjestelmää. Ulkoasiainvaliokunta yhtyy kertomuksessa ilmaistuun näkemykseen, että Euroopan neuvoston ministerikomitean tulee hyödyntää kaikkia käytössään olevia keinoja päätösten implementoinnin varmistamiseksi sekä vahvistaa käytäntöjään päätösten täytäntöönpanon seurannassa.

Kertomusvuonna Turkin tilanne jatkui huolestuttavana. Euroopan neuvoston yleiskokousta huolettivat kertomuksen mukaan erityisesti vuoden 2016 vallankaappausyritysten ja useiden terrori-iskujen jälkeiset toimet, kuten sananvapauden rajoitukset, toimittajien ja parlamentaarikoiden pidätykset sekä virkamieskoneiston puhdistukset. Yleiskokouksen valtuuskunta seurasi 16.4.2017 Turkissa järjestettyä kansanäänestystä perustuslaista. Tarkkailijoiden mielestä perustuslakikan-

Valiokunnan mietintö UaVM 4/2018 vp

sanäänestyksen osapuolilla ei ollut tasapuoliset mahdollisuudet kampanjoida eikä äänestäjille annettu riippumatonta tietoa vaihtoehdoista. Ulkoasiainvaliokunta yhtyy huoliin Turkin tilanteesta ja pitää tärkeänä jatkaa yleiskokouksen keskeisten viestien välittämistä Turkille Euroopan neuvoston perusarvojen ja periaatteiden noudattamisen tärkeydestä. Ulkoasiainvaliokunta pitää myös parlamentaarikkojen koskemattomuuden poistamista ja heihin kohdistuneita pidätyksiä erittäin ongelmallisina.

Euroopan neuvoston ja Venäjän välinen suhde säilyi edelleen lukkiutuneena kertomusvuonna. Venäjän valtuuskunta ei esittänyt valtakirjoja yleiskokoukseen tammikuussa 2017 eikä ole osallistunut yleiskokouksen toimintaan huhtikuun 2014 jälkeen. Taustalla on yleiskokouksen päätös rajoittaa Venäjän parlamentaarikkovaltuuskunnan osallistumisoikeuksia. Valiokunta toteaa, että poliittisen ratkaisun puuttuminen ja Ukrainan kriisi on este Euroopan neuvoston ja Venäjän suhteiden normalisoinnille.

Lopuksi ulkoasiainvaliokunta toteaa pitävänsä marraskuussa 2018 alkavaa Suomen puheenjohtajakautta Euroopan neuvoston ministerikomiteassa tärkeänä mahdollisuutena myös parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunnan kannalta huomion keskittyessä puheenjohtajamaahan. Euroopan neuvoston perustehtävät ovat Suomen ulkopolitiikan keskeisiä tavoitteita. Aktiivinen ja ratkaisukeskeinen puheenjohtaja voi vaikuttaa Euroopan neuvoston toimintaedellytysten vahvistamiseksi kestäväällä tavalla.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 8/2018 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 29.5.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Matti Vanhanen kesk
varapuheenjohtaja Pertti Salolainen kok
jäsen Simon Elo sin
jäsen Pekka Haavisto vihr
jäsen Seppo Kääriäinen kesk
jäsen Tom Packalén ps

Valiokunnan mietintö UaVM 4/2018 vp

jäsen Aila Paloniemi kesk
jäsen Antti Rinne sd
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Lenita Toivakka kok
jäsen Jutta Urpilainen sd
jäsen Stefan Wallin r
varajäsen Ilkka Kanerva kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jonna Laurmaa